

7 kg järn

-En utställning om järnets möjligheter och kärleken till smide.

Bakgrund

Idén till projektet 7 kg järn föddes ur en önskan att visa mer än färdiga konstföremål, att dela med sig av hur de blev till. Utställningen vill berätta om hur mycket arbete och kunskap som kan dölja sig i ett vackert konsthantverk och låta både järnet och konstsmiden komma till tals. Det skulle kunna uttryckas i tre frågor:

Vad är smide?

Vem är smeden?

Hur kan en järnklump bli ett konstverk?

Utställningen 7 kg järn bär på arvet efter klensmeden i gårdssmedjan, den som med uppfinningsrikedom och hantverksskicklighet löste gårdens problem och behov. Smeden som med sina egna händer lagade det trasiga och smidde det praktiska som gården behövde, ofta med omsorg om form och detaljer. Varje smed på sitt eget sätt, med sitt eget uttryck. Idag lever den konsten vidare genom de konstsmider som med kunskapen i händerna fortsätter att skapa det vackra och praktiska.

För att sätta järnets formbarhet i fokus, gav vi alla smeder ett precis likadant järnstycke att börja med. De skulle få en liter järn. En liter järn tar lika mycket plats som en liter mjölk, men väger över 7 gånger mera. För att vara exakt väger en liter järn (1 kubikdecimeter) 7,8 kg. Med smide kan man omforma den mängden järn till vad som helst. Det kan bli en enmillimeters plåt på en kvadratmeter, eller en enmillimeters ståltråd som är över en kilometer lång.

Utställningen 7 kg järn är en del av ett samarbete mellan hemslöjdskonsulenterna i Hemslöjdsförbundet Dalarna, Region Gävleborg och Stiftelsen Upplandsmuseet. De tre regionerna har arbetat kring två parallella smidesprojekt under de senaste åren, där 7 kg järn är det ena, och nätverket Gränslöst smide är det andra. Inom Gränslöst smide har Hemslöjdskonsulenterna anordnat nätverksträffar på olika ställen i länen, där smeder och smidesintresserade har kunnat träffas. De har fått föreläsningar, förevisningar av smidestekniker och även kunnat smida tillsammans. Nätverket har tack vare träffarna vuxit till att omfatta hundratalet smeder samt smidesintresserade, och intresset växer.

Genomförande

Vi använde oss av nätverket Gränslöst smide när vi sökte efter deltagare till 7 kg järn inom de tre länen. De smeder som blev intresserade av att vara med skickade in en ansökan med bilder på sådant som de hade smitt förut, samt en personlig beskrivning av sig själva. Sista ansökningsdag för detta var den sista november 2017. Ur gruppen av sökande valde Den 14 februari 2018 sammanträdde en jury med representanter ur Sveriges Konstsmidesförening och Hemslöjdskonsulenterna för att välja ut deltagare till projektet. Vi hade flera kriterier att ta hänsyn till. De viktigaste punkterna var skicklighet, formkänsla och kreativitet, men vi ville också ha en grupp med sinsemellan olika individer. Alla tre regioner måste vara representerade och vi eftersträvade olika ålder, kön och smidesbakgrund. Av 14 sökande blev det en grupp av nio sinsemellan olika konstsmider, fyra kvinnor och fem män, som skulle få smida precis vad de ville av sitt 7 kg järnstycke.

Smidet startade för de nio smederna den 14 april hos Treard Event i Smedjebacken i Dalarna. Där fick de sina 7 kg järnstycken, och möjlighet att smida ned sin kub till en mera lätthanterlig form eftersom alla inte hade tillgång till maskinhammare i sin egen smedja. De fick en kort intensivkurs i fotografi, så att de skulle kunna fotografera sin egen smidesprocess under arbetets gång. Bilderna visas tillsammans med de färdiga verken på utställningen.

Mellan den 15 april och 10 juni smidde smederna färdigt sina konstverk hemma i sin egen smedja. Då och då fick de ta en paus, låta järnstycket svalna och ta en bild med den fotoutrustning de hade till hands. Under samma tid gjordes en film om projektet. Filmaren Ida Lindgren anlätades och började filma de första sekvenserna under själva uppstartsveckan. Hon har även intervjuat varje smed samtidigt som hon besökte smederna i deras smedjor och dokumenterade deras arbete. Filmen är som en poetisk hyllning till smidet, Ida Lindgren har lyckats fånga både kärleken till smide och materialets såväl känslighet som motstånd och dragningskraft. Filmen är ca 10 minuter lång och finns att uppleva som en del av utställningen.

Under hösten låg fokus på utställningsbygget. Tanken med 7 kg järn är att det är en vandringsutställning som ska kunna visas på flera platser, med start i Uppsala, sedan Gävleborg och Dalarna, och det finns ytterligare intresseförfrågningar både inom och utanför Sverige. Eftersom bildmaterialet är en viktig och omfattande del av utställningen, där man kan följa järnstyckenas förvandling från kub till konstverk, så var det viktigt att skapa ett flexibelt skärmväggsystem som kan skickas med utställningen. Bildmaterialet inklusive informationstexterna uppgår till 65 separata tryck, och dessa hängdes så att de fick varsin väggyta på ca 60 cm. Tillsammans bildar väggytorna mjuka rundade former, med inspiration från en gammaldags filmrulle, där bildrutorna följer på varandra.

Varje smitt verk har sitt eget podie och visas intill den serie bilder som visar dess tillblivelse. Utställningen är tänkt som en helhet där informativa texter om projektet, bilder på arbetsprocessen, föremål och personliga texter med foton på smederna själva ska ge en djup upplevelse av vad smide kan vara, och där filmen levandegör smidet och smeden.

Foton från utställningen 7 kg järn på Upplandsmuseet, fotograf Lina Söderberg

Analys och slutsatser

Vernissagen för utställningen på Upplandsmuseet var den 9 november. Allting gick överraskande bra, och vernissagen kändes som en succé. Intresset för smide och det antal människor som kom till vernissagen övergick våra förväntningar, och min upplevelse som projektledare är att alla de olika delar som utställningen innehåller samverkar mycket bra med varandra. Till exempel kunde man få känna på originalmaterialet, den 7 kg järnklump som smederna utgick ifrån, och ute på museets gård stod smeder från föreningen Hammarskogssmederna och "livesmidde" så att man där kunde känna doften av kol och värmen från det heta järnet. Besökarna var också en blandad skara i både ålder och könsfördelning vilket känns positivt, och det verkar som om utställningen drar besökare från breda lager och inte bara de som redan är smidesfrälsta.

Jag tror att just blandningen av ett gammalt hantverk, (smide ser i princip likadant ut nu som för tusen år sedan) och moderna metoder som film och foto är en givande kombination. Idag söker många människor sin kunskap via internet, tex youtube, samtidigt som det finns ett sug efter det konkreta, fysiska görandet, det mänskligaste av allt vi kan ta oss för, detta fantastiska att kunna skapa med sina egna händer! Blandningen av olika sätt att uppleva, att ta till sig kunskap med flera sinnen är något som andra projekt, hantverk och material skulle kunna inspireras av och utveckla vidare.

Vad gäller smederna själva så kom samtliga på vernissagen, de fanns med i anslutning till sitt smidda verk och kunde svara på frågor. Efter vernissagen hade vi en egen sammankomst med de deltagande smederna där vi kunde utbyta tankar och erfarenheter: ingen av dem hade sett vad de andra hade smitt förrän på själva vernissagen. Detta med att träffa andra inom sitt fält är viktigare än man kan tro, att känna att man har ett sammanhang och tillhör en yrkesgrupp. Flera har uttryckt glädje över detta, tex genom att säga att det känns som en ny familj, och även om den här gruppen är liten är den en slags kärna med rottrådar ut i smidessverige. Projektet kan fungera som en samlande scen, som andra kan samlas kring och inspireras av.

Effekter

Eftersom det har gått så kort tid sedan vernissagen, så är effekterna inte helt lätta att överblicka ännu. En trailer till filmen har legat på facebook och Upplandsmuseets hemsida, och haft tusentals visningar. Länk till filmen: <https://www.upplandsmuseet.se/hemslojd/7-kg-jarn/> Den svenska konstsmidesföreningens tidning har skrivit kortare reportage om projektet och är intresserade av att skriva längre i kommande nummer. Även den engelskspråkiga smidestidningen Hephaistos kommer att ha ett längre reportage, som då når smidesintresserade internationellt. Utöver detta så har vi fått ett flertal intresseförfrågningar från andra länder, regioner, kommuner, föreningar och konsthallar om att visa utställningen 7 kg järn. Upplandsmuseet har fått förfrågningar om att ha visningar för skolklasser av lärare som har varit på plats. Hemslojdskonsulenter kommer att genomföra två skapande skola projekt kopplade till Uppsala kommun efter årsskiftet. Lokala smidesföreningar i Uppsala har fått många flera förfrågningar om sina kurser än tidigare.

Smederna i 7 kg järnutställningen har uppmärksammats i media bla UNT, och på det hela taget så verkar det som om smidet är på uppgång och att vi är en del av den rörelsen.

Fortsatt bearbetning och uppföljning

Redan i det här skedet har det kommit tankar och önskemål om att göra lite mer lättflyttade versioner av projektet, som skulle kunna spridas enklare. Tex skulle man kunna göra en katalog som tillsammans med filmen och en del av bildmaterialet kunde visas på flera ställen och också marknadsföra hela utställningen. Filmen kommer också att finnas tillgänglig med engelsk textning.

Projektledare Lina Söderberg